

NAMUSCULAR (1974) KEMAL TAHİR (1910 – 1973)

Genel Bakış

Yazar, 1941 – 1944 yılları arasında Malatya Cezaevi'nde hapis tutulduğu dönem boyunca, mahkumların hayatlarından ve karakterlerinden edindiği gözlemler aracılığıyla birçok not tutmuştur. Genel aklı özgürlüğüne kavuştuktan yıllar sonra Tahir, tutmuş olduğu notları yeniden kaleme almış fakat yaşadığı dönemde bu notlarını yayımlatamamıştır. Tahir'in hayatını kaybetmesinin ardından derlenen notları ilk defa Bilgi Yayınevi'nde 1974 yılında yayımlanmıştır. Eserin olay örgüsünde kurgusal bir bütünlük yoktur. Birbirleriyle herhangi bir bağlantı olmayan dört ayrı bölümden oluşan anlatıda, yazarın Malatya Cezaevi'nde bulunduğu dönemde "namus meselesi" nedeniyle cezaevine düşmüş olan mahkumların psikososyal durumları işlenir. Birbirinden farklı karakterlerin hayat tecrübeleri işlenirken toplumsal, ekinse, siyasi ve psikolojik birçok tema üzerinde de durulur. Eserde yer alan isimler yıllarca sömürüye maruz kalmış, yoksul, cahil, unutulmuş ve ezilmiş kişilikler olsalar da kadercı bir tutumla başlarına gelmiş olan felaketleri kabul ederler. Bu eserde "namus meselesi" erkek kişiliklerin gözünden, onların hayat tecrübelerinin temel alınmasıyla işlenir. Tahir'in "Karılar Koğuşu" adlı eserindeyse, aynı konular ve temalar bu sefer kadın karakterlerin gözünden ve hayat tecrübeleri temel alınarak işlenir. Yapısal olarak dört ana bölümden oluşan eserin her bölümünde, odaklayım farklı bir karakter üzerine yoğunlaşır.

Kişiler

Murat Bey Hayatını gazetecilik yaparak kazanan karakter, "komünistlik" suçlamasıyla siyasi bir suçlu olarak cezaevine düşer. Karakter romanda göstermiş olduğu bütün şahsi nitelikleriyle Tahir'in temsilciliğini yapma görevini üstlenir. Gerek İstanbullu olması ve gerekse siyasi bir suçlu olarak hüküm giymesi nedeniyle diğer mahkumlar tarafından saygı görür. Mahkumlar sıkıntı yaşadıkları her durumda ona akıl danışır ve ondan yardım ister. Sosyalist dünya görüşüne sahip olan karakter verilmek istenen iletilerin yansıtıcısıdır, olayları yorumlar, vakaları anlatır ve diğer karakterlere yol gösterir.

Mazmanoğlu Aptullah (Bozo) Anlatının "Namuscular" adlı ilk bölümünde başkarakter olarak karşımıza çıkan Aptullah, Murat'a en yakın olan isimlerdendir. Mehmet adındaki bir dostunu bıçaklayarak öldürmesinden sonra on iki yıl hapse mahkum edilmiştir. Fakat anlatıda onunla karşılaştığımızda cezasının sona ermesine üç ay kaldığını görürüz. Özgürlüğüne kavuştuktan sonra topluma uyum sağlayamayacağını düşündüğü için endişelidir. Malatya'nın önemli ailelerinden birine mensup olan Aptullah, İstanbullu Murat'a memleketinden uzak olduğu için yakınlık gösterir.

Tözey Genelevde çalışan birer hayat kadını olarak "namus meselesi" nedeniyle öldürülmüş Kezban ve Cemile'nin hikayelerinin işlendiği "Malatya Notları 1945" adlı bölümde onların durumunu anlamamızda önemli bir rol oynar. Tözey'in detaylı bir şekilde işlendiği asıl eser "Karılar Koğuşu"dur. Karakterin bu eserde oynadığı rol diğer esere göre oldukça edildir. İstanbullu Murat'a ilgi duyan kadın karakter onun gündelik işlerini gönüllü olarak yapar. Konuşucu olduğu diyaloglarda ortaya koyduğu düşüncelerle hayat kadınlarının sorunlarıyla ilgili önemli tespitler yapar.

Telgrafçı Abdürrahim Ziyadesiyle bencil bir kişiliğe sahip olan erkek karakter, amcasının kızı Raziye'yle evlidir ve iki çocuğu vardır. On yedi yaşındaki Münevver adlı bir kızı baştan çıkaran Abdürrahim, bir aracı sayesinde onunla birlikte olur ve kızla kaçmaya karar verir. Kadriye'nin eniştesi onların kaçmasına engel olunca Abdürrahim, genç kızı yaralar ve bu nedenden dolayı cezaevine düşer. Murat'ın ona vermiş olduğu tavsiyeleri dinlememesi üzerine sekiz yıl dört ay cezalandırılır.

Şeyh Süleyman Efendi Eserin son ana bölümündeki başkarakterdir. Malatya yerlileri tarafından keramet sahibi olduğu kabul edilir ve kendisine saygıda kusur edilmez. On beş müridiyle birlikte yaptığı bir yasak ayin sırasında yakalanan Şeyh, üç aylığına cezaevine atılır. Malatyalı yerlileri

kendi maddi menfaatleri için kullandığı gibi, tarikatındaki kadınları da cinsel açıdan istismar eder. Karadayı adlı yardımcısı sayesinde insanları hurafelerine inandırır ve onları kandırmayı başarır.

Anlatıda rol oynayan diğer etkin karakterlerin isimleri kısaca şunlardır: Kezban, Cemile, Şeyh Yusuf, Karadayı, Hacı Abdullah, Çerkez Gardiyan Murat Efendi, Abo, İbrahim Efendi, Karı Bey, Dümtek, Battal Ağa vd.

Öykü

Aptullah'ın İşlediği Cinayet ve Dış Dünyaya Karşı Duyduğu Endişe Aptullah'ın on iki yıllık ağır cezasının sona ermesine üç ay kalmıştır. Bundan dolayı hem sevinçli hem de düşüncelidir. Upuzun bir zaman dilimi olan on iki yılı cezaevinde geçirmiş olduğuna hayret eder ve tanrıya şükreder. Şayet geçen her günü ve saati saymıştır. Aradan geçen bu uzun zaman dilimi onu tinsel ve bedensel olarak hayli yıpratmıştır, bazı anlamsız davranışlar edinmesine neden olmuştur. Fakat Aptullah, ceza süresinin dolmasına az bir zaman kala epey endişelenmeye başlar. Derin düşüncelere dalmış olan Aptullah'ın bu durumu diğer mahkumlar tarafından alay konusu edilir. "Uzun zaman mahpusta yatanların çıkar ayak böyle bir şaşkınlığa düştükleri çok görülmüştü. Bunun çaresi görmezden anlamazdan gelmek, umursamadığını da belli etmeden aldırırmamaktı". Aptullah'ın hapisshanede kalan günleri oturup düşünmek, olan biteni gözlemlenmek ve dalgın bir vaziyette arkadaşlarıyla vakit geçirmekle tükenir. Dümtek'le giriştiği diyaloglarda dış dünyayla ilgili sorular sorar. Hapishanede geçen günlerden ve cezaevine düşme nedenlerinden bahsederler. "(...) vaktiyle ruh gibi ahbabın Mehmet'i bıçaklayıp buraya gelirken, "Hadi düş bakalım önüme" diyerekten bizi alıp gelmek yok muydu?". Aptullah, askere gitmeden önce cezaevine düşmüştür. Bir Cumhuriyet Bayramı gününde ahbabı Mehmet'i öldürmüştür. Daha sonra Aptullah, farklı kişilerle giriştiği sohbetlerde hapishanede ve Malatya'da dönen kirlili işler üzerine konuşur. Genelev işleten kadın tacirleri, eşkıyalar ve namus meselesinden insan öldürenlerin hikayeleri anlatılır.

Cemile'nin Öldürülmesi Bir süre sonra cezaevinin koridorlarında sokakta birisinin öldürüldüğü haberi dolandır. Başlarda anlatı kişileri tarafından verilen bilgiler spekülative dedikodulardan ibarettir. Gerçekleşen olayla ilgili verilen bilgiler oldukça anlaşılmalıdır. On iki yaşında zorla evlendirilen Cemile, eşinin zorunlu askerliğe gitmesi sonucunda sahipsiz kalmış ve köylüler tarafından dışlanmıştır. Başlarda bir fabrikada çalışmaya başlayan kadın karakter, geçim sıkıntısı nedeniyle geneleve düşmüştür. Umumi eve düşmüş olan Cemile'yi babası, namus meselesinden dolayı öldürür. Cezaevine düşen katil baba, diğer mahkumlar tarafından kollanır. Onun daha az ceza alması için herkes fikirlerini beyan eder.

Namus Cinayeti: Maho ve Hamo Koridorda dolaşmakta olan Maho ve Hamo birbirlerine selam verip dertleşmeye başlarlar. Kocasını aldatan bir kadının tavır ve huy değişiklikleri üzerine konuşurlar. "Hovardaya aldanan karının erine nefsi uyanmaz! Kırk yıl yaşansan nerde bu bizim herif diye aranmaz. Yanaşmağa kalksan el vermez! "Belim ağrımakta yüreğim bulanmakta" der mızıklanır. Başkaca, "Ana haliyim" demeyi tutturur ki bu rezil ana hali ayda üçe dörde biner, belki de hiç ara vermez olmuş bellersin!". Aldatıldıklarından dolayı eşlerini öldürmüş olan mahkumlar, bu durumu nasıl anladıklarını ve eşlerini nasıl öldürdüklerini anlatırlar. Maho bir gece yarısı eşi, sevgilisiyle yatarlarken gizlice yanlarına yanaşır. Eline geçirdiği bir baltayı eşinin yasak aşkına vurur. Eşini de öldürmek istemiş olsa da ona kıyamamıştır. İkinci ara bölümde iki mahkum kendi aralarında konuşur. Devleti dolandırmaktan beş yıl on ay hapis cezası almış olan Tahsildar Bedri efendiden bahsedilir. Daha sonra Aptullah'ın cezaevindeki son durumuna değinilir. Aptullah, genelevde çalışan kadınları camdan gözetlemektedir. Cezaevinden çıkar çıkmaz annesi tarafından evlendirilecek olan Aptullah, cinsel gücünü yitirmiş olmaktan endişe eder. Şeyh Yusuf, onun bu durumundan faydalanarak onu dini istismarla sömürür. Ardından odaklayım Hamo'nun cezaevine düşüş hikayesine gelir. Hamo'nun eşi onu içgüveysi olan damadıyla aldatmaktadır. Hamo, eşini ve damadı Bekir'i birlikte olurlarken gözetlemektedir. Onları elindeki tüfikle vurup vurmamak konusunda kararsızdır. Yanındaki kızı ilk önce annesini vurmasını söyler. Hamo, kızına hak verir. Çünkü ona göre kadın, erkeği baştan çıkarmazsa erkek böylesine bir işe girişmez. Fakat o sırada tetiğe basamaz. Gece yataklara girdiğinde Hamo, karısını öldürme fikrinden vazgeçip damadını öldürmeye karar verir. On üç yaşındaki kızı dul kalacağı için endişelenir fakat kızın yaşı küçük olduğundan dolayı bu olayı unutacağını ümit eder. Damadı Bekir, gece vakitlerinde uykudayken kafasından tüfikle vurarak onu öldürür. "(...) namlıyı tam alınının ortasına yanaştırdım ki ha deydi ha deyecek... Dedim: "Yallah bismillah!" tetiğe bastım. Ne dersin kardaşım koca Kürt tüfeğinin sesini şuncacık duysam ya... Hiç... Sanki almadı. Nedir demeye kalmadan onu gördüm ki, kafa kemiği bakır tas gibi şuraya yuvarlandı".

Abuzer'in Babasını Öldürmesi

Askere gitmiş olan Abuzer geri döndükten sonra babasının onun eşini cinsel olarak istismar ettiğini öğrenir. Bunu öğrenen karakter babasını kurşuna boğarak öldürür. Bölümün sonunda mahkumlar, Cemile'nin öldürülmesi üzerine tartışırlar. Çoğu mahkum kızın öldürülmesini haklı bulurken küçük bir azınlık yapılan işin yanlış olduğunu savunur.

Kezban'ın Öldürülmesi

"Malatya Notları 1945" adlı bölümün başında, gardiyanlar ve şoför Faik bir kadını öldürmüş olan mahkumun akşamüzeri cezaevine getirileceğinden bahsederler. Gardiyanların konuşmalarına kulak veren İstanbullu (Murat), getirilecek kişinin adının Mehmet olduğunu ve kızını namus meselesi nedeniyle öldürdüğünü öğrenir. Öldürülen genç kızın adı Kezban'dır. Suçlu çarşıda yakalanmış ve karakola getirilmiştir. Birkaç gardiyan haber üzerine dışarı çıkar. Gardiyan Aptullah İstanbullu'ya katilin ne kadar ceza alacağını sorar. İstanbullu öldürülen kızı daha bugün sabah vakitlerinde görmüştür. Öldürülen kıza acır ve derin düşüncelere dalar. Kezban'la ilgili anılarını hatırlamaya çalışır. "Kaç ay oluyor? Geçen sene... Sonbaharda... yağmurlu bir gün... Kezban'ı kerhaneye götürürlerken görmüştü. Kız önde... Sırtında eski, kirli bir entari. Başı açık. Yüzünü eliyle kapatmıştı. Arkasında bir polisle bir bekçi. Polis ikide bir, sırtını dürterek yürütüyor. Öyle ki... Yaralı, yahut uykuda gibi her dürtüşte Kezban sarsak adımlar atmıştı. Daha arkada, askerlerden, çocuklardan mürekkep bir kalabalık. Adeta bir cenaze merasimi...". Tayıncı Topal Sefer, İstanbullu'ya müdür tarafından çağrıldığı haberini verir. Hapishane Müdürü, kızın öldürüldüğü anda onun yanında bulunmuştur. Kızı öldüren babaya engel olmaya çalışmış olsa da başarısız olmuştur. İstanbullu'ya daha sonraki gelişmeleri anlatır. Tutuklanmayı reddeden baba, ona engel olmaya çalışan kişinin Hapishane Müdürü olduğunu öğrenince teslim olur. Müdür, kızını öldüren babanın haklı olduğunu iddia eder. Şayet bu sayede babanın namusu temizlenmiştir. İstanbullu onun bu düşüncelerine anlam veremez ve bu konuda anlaşmazlığa düşerler. Aralarında namus cinayetleriyle ilgili derin bir konuşma geçer. İstanbullu Müdür'ün, muhasebe işleriyle uğraşmaktadır. Hapishanenin gelir ve giderleriyle ilgili konuştuktan sonra Müdür, eve gitmek için odasından ayrılır. Yargı kolunda görev yapan üst kademeli memurlar, cinayeti işlemiş olan babayı el üstünde tutup sırtını sıvazlarlar. Duruma isyan eden yalnızca Cezaevi Karakol Komutanı Aziz Onbaşı'dır. Aziz Onbaşı, ağır yara almış olan Kezban'ı hastaneye yetiştirmeye çalışmış olsa da başarısız olmuş, genç kız hayatını kaybetmiştir.

Tözey'in Adalet Arayışı

Ertesi gün, genelevin ablası Tözey cezaevine gelir. Kezban'ın ölümünden dolayı hayli üzgündür ve onları karşılayan İstanbullu'ya dert yanar. Erkeklerin ikiyüzlülüğünden dem vurur: "Komiser bekliyormuş... Beklesin... Komiser! Vay komiser bey vay! Bizim eve gelip boy göstermeyi bilirler. Bedavadan yatmayı bilirler. Cadde boyunda adam öldürüyorlar. Birisi yetişmemiş". Tözey, katil babanın alacağı on beş yıllık cezayı az bulur ve onun idam edilmesi gerektiğini düşünür. İlk olarak bir fabrikada çalışan Kezban, kazandığı paranın azlığı nedeniyle hayat galesine düşmüş ve kendisini umumi evde bulmuştur. Salih Efendi'yle karşılaşan İstanbullu, onunla Kezban hakkında konuşur. Salih, Kezban ve babası için hayli üzülmüştür. Genç kız hastaneye götürülürken o da yanında olmuştur. İnsanın ne kadar kolay öldüğü karşısındaki hayretini dile getirir. Müdürün odasından çıkan Tözey, Sefer'e iki şişe rakı verir. İstanbullu'ya parmak sallayarak ona söylediklerini hatırlatır. Katil için dilekçe yazmamalarını ister.

Memet'in Koğuşa Gelişi

Geçiş bölümünde Memet, koğuşuna yerleştirilir. Gardiyan Aptullah onun on beş yıl hüküm giydiğini öğrenince şaşırır. Memet'i haklı bulur ve onun için üzülür. Sefer ve Aptullah, onun cezasının düşürülmesi için İstanbullu'ya temyiz kağıdı yazdırmasını önerirler. Aptullah Memet'in üstünü aradıktan sonra eşinin getirdiği eşyaları kontrol eder. Eşine yatak ve sigara getirmesini adeta emreder. Memet'in eşi ve çocukları sefil bir haldedirler. Eşine getirdiği şeyler oldukça yetersizdir. Mahkumlar, koğuşta bir rakı sofrası kurup içkilerini içtikten sonra Murat, pencereden fabrikaya gidip gelen işçileri izler. Onların durumuna hayli üzülür ve şoför Faik'le emek sömürsü üzerine sohbet ederler. Sohbetin devamında konu savaştan açılır. Almanlar Stalingrad'a girmiş ve Sovyetlerle amansız bir mücadele başlamıştır. Almanlar Vladikafkas'a kadar ilerlemiştir. Rakı sofrasına oturanlar daha sonra, Kezban'ın ölümüne ve Mehmet'in durumuna hayli üzülürler. Murat hayat kadınlığıyla ilgili önemli görüşler belirtir: "- Aklıma şöyle bir şey geldi Rıza bey... Zenginlerin, şu zenginlerin kızları hiç mi kötülük etmez? Kadınları hiç mi hovarda taşımaz? Neden hep fukaralar namus uğruna katil oluyorlar? - Bu onların namusu olmadığına mı delalet eder? Yani fakirlerin demek istedim. - Namusu bilmediklerine... Onlar kan her şeyi temizler zannediyorlar. Halbuki kan, herhangi bir lekeyi silmez, bilakis sabitleştirir. Ben Memet'i tanıyamıyordum. Benim gibi buradaki üç yüz elli mahpus da tanıyamıyordu. Şimdi vakayı öğrendik. Üç yüz elliyi kendi nefsiyle zarbedin, mecmuu dünyayı tutar. İşte namusu temizlenmedi, tersine, payımal oldu. Bir bu... Bir de Kezban'ı vurmak neyi halleder? Kezban'ı vurmak... Kız kötü olmuş. Bunda sizin de benim de hissem yok mu? Orospuluk tek başına icra olunur bir zenaat değildir. Belki tek başınıza her şeyi yaparsınız. Lakin orospuluk mutlaka iki kişi

ister. Hatta ikiden de çok fazla... Bir kadın... Bir sürü erkek... Bir tek orospuya, binlerce hovarda... Ekserisi aile babası, kız çocuk sahibi insanlar. Namuslu insanlar... Camiye gidenlerden, kurban kesenlerden, Mevlut okutanlardan...".

Genelevler ve İktisat İlişkisi İstanbullu, genelevlerin neden kurulduğu ve nasıl ortaya çıktığı üzerine diğerleriyle tartışır. Kezban, hayat kadını olduğu için suçlu mudur? Geneleve gidenlerin hiç suçu yok mudur? Genelev kötü bir şeyse devlet bunları neden kapatmaz? Bu tarz ciddi sorulara cevap aranır. Murat, müdür ve diğer mahkumlara bir hikaye anlatır. Hikaye işgal yıllarındaki bir genelevde geçer. Müşteri olarak gelen iki yabancı Kezban adındaki bir kadınla ilişkiye girmek isterler. Kezban bütün gün çalışmış ve buna rağmen gücü yerindedir. Fakat yabancıların isteklerini reddeder. Hikayenin sonunda Kezban'ın yabancılarla neden yatmak istemediği anlaşılır. O sadece Türklerle birlikte olur ve yabancılarla asla yatmayacağını söyler. İstanbullu Milliyetçiliğin genelevlere kadar girdiğini vurgulamış olur. "Ziya Gökalp, "Gözlerimi kaparım/vazifemi yaparım" buyurmuş. Kezbanlar, gözlerini kapayıp vazifelerini yapmaya mecburdurlar".

Cezaevindeki Aşırılıklar Murat ve müdür, Memet'in on beş yıllık cezasının onanması ve suçunun haklılığı ya da haksızlığı üzerine konuşurlar. Müdür, babayı haklı bulurken Murat, Kezban'ı haklı görür. Daha sonra İstanbullu günlük havadisleri müdüre sorar. Almanların Stalingrad'da ilerlediği haberi dolanmaktadır. Müdür Almanların kazanmasını isterken Murat, Sovyetlerden yanadır. Daha sonra koşušta Dursun Efendi'nin bir kitap okuduğu görülür. Kitap ona Şeyh Yusuf tarafından verilmiştir ve içerik olarak dini hurafelerle doludur. Murat okunan şeylere dayanamaz ve mahkumlara hurafelerin akıldışılığıyla ilgili sorular sorar. "İyi ama, buradaki dolandırıcılık meydanda. Müslümanlıkta duayı parayla satmak olmaz. Sonra ne güzel!.. Uğru Abbas duasını oku! Cennete geç. Peki namaz, oruç, hac, zekat nerede kalıyor? Elli sene rezillik edeceğiz, elli birinci sene Şeyh Yusuf'a bir mührü şerif yazdıracağız, Feriştah bize dua edecek. Üç akçaya müslümanlığı değiştirmek olur mu, günahdır". Daha sonra, ilk ana bölümde eşinin yasak aşkı olan damadını bir gece yarısı tüfikle öldüren Hamo, Hüseyin adıyla karşımıza çıkar. Olaylar aynı düzlemde gerçekleşir ancak bu bölümde daha detaylı bir anlatım vardır. Devletin bazı uygulamalarından memnun olmayan mahkumlar, Almanların bir an evvel gelip kendilerini kurtarmalarını beklerler. Murat, bu mahkumların cehaletine artık iyice kızmaya başlar. Ardından yine, ilk ana bölümde karşımıza çıkan Abuzer'in babasını öldürme hikayesi kendi ağzından yeniden anlatılır: "Eve geldim. Gürültü etmeden içeri girdim. Bir de ne bakayım, yatakta iki kişi yatıyor. "Ulan! Dinini imanını!" diye bir nara vurmuşum. Babam karşıma dikildi. "Sen misin baba!" - "Benim eşşoğlu eşek, bostanı neden bıraktın?" - "Şu sebepten bıraktım ki... " Tamam beş kurşun sıkılmışım göğsüne... Bir elimle yakasını tutup, göğsüne siktim kurşunları... Pisin kanı suratıma fıskırdı. Can verirken kolumu, zelzele gibi sarstı. Yere çaldım". Murat, mahkumların anlattıkları bütün namus cinayetlerinin sebebi olarak cehaleti ve fakirliği görür.

Cezaevindeki Karışıklık ve Kumar Gardiyanlar tarafından koşušta yapılan her sayımın sonucunda iki kişi fazla çıkmaktadır. Durumun nedenini anlayamamalarından dolayı önemli bir olay haline getirilir ve mahkumlar bahçeye çıkarılır. Bahçede yapılan sayımın sonucu da aynı çıkar. Fakat daha sonra tahliye olmuş iki kişinin adının silinmediği ortaya çıkar ve durum düzelir. Daha sonra Murat'ın cezaevindeki ilk günleri üzerinde durulur. Devlete karşı suç işlemekten içeri düşmüş olan Murat'ın asıl suçu Komünistliktir. Daha sonra mahkumlar kendi aralarında bir masa kurup kumar oynamaya başlarlar. Masada adları pek fazla geçmeyen karakterler oyun oynar. Murat ve Memet onları izlemekle yetinir. Şeyh Yusuf, her defasında rakiplerini yener ve bu işteki ustalığını kanıtlar.

Zor durumdaki Tahsildar Bedri Bey Murat'la Bedri Bey arasında dostane bir yakınlaşma olur. Bedri, devleti dolandırmaktan hapse atılmıştır. Murat'ın kendi odasında istirahat ettiği bir an Sefer içeri girer. Bedri Bey'in bazı mahkumlar tarafından darp edildiğini ve durumunun kötü olduğunu söyler. Bedri Bey'in on liraya ihtiyacı vardır ve görüşme günü karısından bu parayı ister. Fakat Cuma Ali, Kürt Bekir ve Vaiz Efendi, onların görüşmesi boyunca çifti rahatsız eder. Daha sonra Cuma Ali yakınlarıyla görüştüğünde Bedri Bey de ona aynı şekilde davranır. Aralarında bazı atışmalar olur ve hem Bedri Bey'le hem de onun eşiyile alay ederler.

Kezban'ın Geneleve Düşme Nedeni Görüşmelerin gerçekleştiği gün ziyaretçiler arasında Kezban'ın annesi de vardır ve Memet'le görüşürler. Kızından kalan eşyaları ve paraları aldıkları gibi aynı zamanda ondan kalan radyoyu da istemektedirler. Hükümet Mehmet adlı bir karakter, kızlarını öldürmüş olan aileyi onun mallarını istemiş olduklarından dolayı tersler ve radyoyu vermeyeceğini söyler. Kezban'ın babası Memet ve Hükümet Mehmet aralarında konuşurken uzlaşmacı olarak yanlarında Murat da vardır. Murat Hükümet Mehmet'e hak verir. Kızı, gönlü olmadığı bir adamla zorla

evlendirildikten sonra kayın babası tarafından defalarca tecavüze uğramış ve Kezban, bu durumu babasına anlatmış olmasına rağmen hiçbir şey yapılmamıştır. Daha sonra Kezban geneleve düşünce Memet, namus meselesi yüzünden kızını öldürmüştür. Memet'in ikiyüzlülüğü ve çıkarıcılığı cezaevindeki birçok karakterde görülebilir. Bir süre sonra Tözey, Murat'ı ziyaret etmeye gelir. Aralarında geçen konuşmalardan Tözey'in Murat'tan hoşlandığı oldukça açık bir şekilde anlaşılır. Bu yüzden Murat'ın ihtiyaç duyabileceği her şeyi ona getirir ve onunla yakından ilgilenir.

Telgrafçı Abdürrahim'in Cezaevine Girişi Üçüncü ana bölümün başında, Aptullah'ın yaşadıkları karşısındaki umursamaz tavrından bahsedilir. Sürekli burnunu karıştırması onun şahsiyetini temsil eden bir ritüel gibidir. Hapisten çıktıktan sonra evleneceği kızı annesi istemeye gittiğinde kendisine ilk sorulan Aptullah'ın hala burnunu karıştırıp karıştırmadığıdır. Bu durum arkadaşları arasında da alay konusu edilir. Fakat o, bu alayları umursamaz. Aptullah pencereden bakarken tanıdığı birisine selam verir ve ondan sigara alarak sohbet etmeye başlarlar. Bu kişi fabrikada çalışan bir işçidir. Aptullah onun geneleve mi gittiğini sorduktan sonra çarşıda birisinin öldürüldüğünden bahseder. Malatya'nın tanınmış ailelerinden biri olan Şaroğlularının kızını Abdürrahim adında biri vurmuştur. Murat daha önce onu Süleyman Bey'in yanında görmüştür. Hafız adındaki zengin bir mahkumun, genç bir kızı hamile bıraktıktan sonra doğacak çocuğu düşürtüp fırında yaktığı ve hamile kızı da öldürdüğü anlatılır. Abdürrahim'in kızı öldürme sebebi: "Sebep ne olacak? İstemiş de vermemişlerdir". Bakkal Abo, cinayetle ilgili bir dedikoduyu anlatır: "Evet -dedi-, Abdurrahman değil, Abdurrahim bey. Evet aklı başında, kendisini bilir bir adam. Evet, kızı istemiş vermemişler. Şaroğlunun evi, Mazmanoğlu bilir, Postanenin karşısında. Önce işaretleşmişler; sonra mektuplaşmışlar. Kız üç, dört defa kaçacak olmuş. işi enişttesi bozuyor. Zaten Abdurrahim bey, enişttesi olacağı vuracaktı. Tabancayı görünce korkak herif, dükkanın birine kaçtı". Abdürrahim'in kızı öldürmesi üzerine mahkumlar, fikirlerini beyan ederler. Çoğu katili haklı bulur. Söylenenlere göre Abdürrahim, varlıklı bir ailedendir. Diyarbakır eşrafındandır ve ağabeyi mebustur. Durum böyle olunca mahkumlar, onu daha da haklı bulurlar. Abdürrahim cezaevinde kalacağı yere yerleştirilir. Murat ve Aptullah o sırada yukarıda yemek yedikleri için onu göremezler. Almanları destekleyen mahkumlar, Stalingrad'daki gelişmeleri öğrenmek için haber beklemektedirler. Onların arasında Sovyetleri destekleyen yalnızca Murat'tır.

Hapishanedeki Gelişmeler ve Savaşın Gidişatı Abdürrahim'i koğuşa yerleştirecek olan gardiyan, savaşla ilgili gelişmeleri Murat'a ilettikten sonra yeni mahkumun yanına gider. Almanlar Stalingrad'ın yirmi mahallesini ele geçirmiş ve çatışmalar devam etmektedir. Daha sonra koğuşa geri dönen gardiyan, Abdürrahim'le ilgili düşüncelerini Murat'a anlatır. Yeni gelen mahkumla ilgili en sağlıklı bilgileri o verir. Abdürrahim evli ve iki çocuk babasıdır: "- Ne bekarı beyim... İki çocuğu var. On senedir evli. Diyarbakır bizim o taraf. Hemşeri sayılırız. Artık bilmem kızı sevdiğinden sonra mı deli oldu, yoksa evvelinden mi deliydi de deliliğinden mi kız sevmeye girişti. - İşte bunu beğenmedim. Evli adama böyle işler ayıptır. - Ayıp olmaz mı? Kızla sevişmişler. Pek iyi... Sür git dememişler, gör geç demişler. Mazmanoğlu araya girdi". Mahkumlar öldürülen kızın kabahatli olduğunda ısrar ederler. Fakat Murat, bu cinayetin arka planında ekonomik gerekçeler olduğunun farkındadır. Köy yerinde zenginler ciddi bir otoriteye sahiplerdir ve her türlü kötülüğü yapmaya hakları vardır. Fakat fakir bir insanın hata yapma şansı yoktur. Kötülüğe düşen fakir, halk tarafından fişlenir ve baskı altına alınır. Bundan dolayı yerliler Abdürrahim'e arka çıkarlar.

Abdürrahim ve Murat'ın Tanışması İkinci ara bölümde, Abdürrahim hapishaneye geleli iki gün olmuştur. İçinde bulunduğu ortamdan dolayı ruh hali sürekli değişmektedir. Biraz kendisine gelmeye başladığında kızı nasıl vurduğunu övünerek anlatır. Abdürrahim'in karısı olanları duyduktan sonra iki çocuğunu da alarak babasının yanına gitmiştir. Murat, tahsildar Bedri Bey'e Abdürrahim'le ilgili sorular sorar. Konuşmalara göre Abdürrahim, vurulan kızın ölmesini beklemektedir. Murat ve Abdürrahim, hapishanedeki fotoğraf çekimi sırasında selamlaşırlar ve birbirlerini tanırlar. İkili; Süleyman Bey, Murat'ın kalan cezası ve çekilen fotoğraflarla ilgili konuşurlar. Vaiz Efendi, Abdürrahim'in çekilmiş olan fotoğraflarının gazeteye gönderilip haber yapılmasını Murat'a önerir. Abdürrahim bu teklife hayli sevinir ve evden daha iyi bir fotoğraf getirebileceğini söyler. İkili bir süre atlar ve avcılık hakkında konuşurlar. Daha sonra Murat'ın yanına, bir kızı otomobille ezip öldürmüş olan bir mebus çocuğu gelir. Ona nasıl itirazname yazacağını ve babasının onu kurtarıp kurtaramayacağını sorar. Murat, karşısındaki genç adamı tersler. Onun bu halinden çekinen Abdürrahim, bir bahane uydurarak oradan uzaklaşır.

Mediha'nın Ziyareti Kısa bir süre sonra Murat'ı, Aptullah'ın yeğeni Mediha ziyarete gelir. Üçlü, bir sofraya oturup yemek yerler ve çeşitli konular üzerine dostane bir şekilde konuşurlar. Onlara cezaevinin

sevimli kedisi Mahpus da eşlik eder. Abdürrahim'in vurduğu kızın ailesinin durumu oldukça kötüdür. Toplum baskısı nedeniyle sokağa çıkamaz hale gelmişlerdir.

Abdürrahim'in Münevver'i Vurma Niyeti Abdürrahim'in sadık adamlarından biri olan Urfalı Cumo, Murat'ın yanına gelerek Abdürrahim'in onunla konuşmak istediğini söyler. Abdürrahim Murat'la, vurduğu kız olan Münevver'le tanışmasında aracılık eden Güley Hanım ve olay hakkında konuşmak ister. Onun bu ricasını kabul eden Murat, ikiliyi dinlemeye başlar. Cezaevine düşmüş ve eşini kaybetmiş olan Abdürrahim, her şeye rağmen Münevver'den vazgeçmeyeceğini ve başka birisiyle olursa onu vuracağını söyler: "Birisine varacak olursa düşün günü hem onu, hem de kocası olacağı öldürecekler. Ben ölmedikçe Münevver başkasına gidemez".

Aptullah'ın Gerginliği ve Savaşın Etkileri Üçüncü ara bölümde Aptullah'ın annesi olan Karı Bey, hem oğluna hem de Murat'a yemek getirmiştir. Üçlü aralarında çeşitli konularla ilgili sohbet ederler. II. Dünya Savaşı, insanların karneyle ekmek almasına neden olmuştur. Murat'ın tezine göre; buğdayların devlet tarafından Almanlara satılmasından dolayı ekmek karneye bağlanmıştır. Karaborsacılık ve stokçuluk arttığı için ihtiyaç duyulan en basit şeyler bile bulunamaz hale gelmiş ve fiyatlar iyice artmıştır. Karı Bey, evde olup bitenleri de anlatır. Daha sonra Şaroğlu'nun kızı Münevver'in hastaneden çıktığı öğrenilir. Cezaevinden çıkmasına oldukça az bir süre kalan Aptullah, her geçen gün gerginleşmektedir. "Ve bu bitmez tükenmez geceler Hacı Aptullah için tam on sene on bir ay on beş gündən beri fasılasız devam edip gitmektedir. Girdiği zaman delikanlı imiş şimdi adeta ihtiyardır. Girdiği zaman cesurmuş, şimdi artık -korkak bile değil- ürpektir. Girdiği zaman akıllı imiş, şimdi artık insiyaklarıyla yaşıyor...". Bir gün volta attığı sırada Murat, onun yanına gelir ve onu teskin etmeye çalır dertleşirler.

Abdürrahim'in Karmaşık İlişkileri Görüşme gününde Abdürrahim Bey'in karısı Raziye onu ziyarete gelir. Kadını gören Murat onun dış görüntüsünden hayli tiksindir. Murat'ın gözünden Abdürrahim ve ailesinin hikayesi anlatılır. Görüşme sonunda Murat'la konuşan Abdürrahim, Münevver'i çok sevdiğini ve ondan vazgeçemeyeceğini söyler. Aradan geçen birkaç gün sonra Abdürrahim'in oğlu içinde Kadriye'den gelen mektupların bulunduğu bir kutuyu Murat'a emanet eder. Kadriye, Abdürrahim'in yasak aşklarından biridir. Abdürrahim Murat'tan kutuya göz kulak olmasını rica eder ve gerekirse bu mektupları mahkemede delil olarak kullanabileceğini söyler. Murat, Abdürrahim'in vermiş olduğu kutudaki mektupları okur. Mektuplar okundukça Abdürrahim ve Kadriye arasındaki uygunsuz ilişki ortaya çıkar ve Kadriye, evli bir adamla birlikte olamayacağını defalarca dile getirmiştir. Murat, okumuş olduğu mektuplarda şahit olduğu durumlardan adeta tiksindir hatta ürperir.

Abdürrahim'in Pişmanlığı Mektupları okumuş olan Murat, edindiği bilgilerin dehşetine kapılıp Abdürrahim'i mektupların mahkemeye verilmemesi aksi halde başının daha fazla belaya gireceği konusunda uyarır. Abdürrahim onun sözünü dinleyeceğini söylese de aksini yapmak ister ve Murat'tan bir süre uzak durur. Abdürrahim'i neredeyse her gün görmeye gelen Güley, onu teskin etmeye çalışır. Aradan beş gün geçtikten sonra Abdürrahim Murat'ın yanına gelir. Abdürrahim Kadriye'den gelen mektupları mahkemede delil olarak kullanmış ve durumu daha da içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Abdürrahim yaptığı şeyden duyduğu pişmanlığı Murat'a dile getirir. Mahkemede adı geçen Kadriye, Abdürrahim'le bütün ilişkisini keser. Bu durumu hazmedemeyen Abdürrahim Murat'tan, Kadriye'ye etkileyici bir mektup yazmasını ister. Onun bu isteğinin işleri daha kötü bir hale getireceğini anlayan Murat, Abdürrahim'den kadının peşini bırakmasını ister. Eğer kısmetinde Kadriye Hanım varsa er geç ona kavuşacağını söyleyip onu teskin eder.

Şeyh Süleyman Efendi'nin Cezaevine Gelişi Eserin son ana bölümünün başında, cezaevindeki mahkumlar yeni bir cinayetin işlendiğini haber alırlar. Şeyh Süleyman hapishaneye getirilmiştir. Onun gibi saygın bir ismin cezaevine düşmesi kıyamet alameti olarak görülür ve herkes tedirgin olur. Onunla ilgili anlatılabilen hurafeler üzerinde durulur. Malatyalılara göre o; keramet sahibi, saygın ve boyun eğilmesi gereken bir din büyüğüdür. Şeyh'in cezaevine getirilmesi özellikle müdürü korkutmuştur. Şeyh geldiğinden beri elindeki her muskayı takmaya ve abdestsiz gezmemeye başlamıştır. Şeyh'in suçu: "12/13 Ağustos 1943 Cuma gecesi saat 11 raddelerinde nöbetçi gardiyanı falan mahpusları kontrol ettiğinde gizli ayın yapmak suçuyla 3 ay hapse mahkum olup Kutbülzaman lakabıyla maruf Şeyh Süleyman efendiyi yatağında bulamamış, yapılan tahkikat neticesinde efendinin kerameti sayesinde kilitle kapulardan geçerek... Yahu Allah beterinden saklasın... Adama deli derler...". Gardiyan küçük Ali onun, hapishaneyken şahit olduğu bir kerametini anlatır: "Keramet kırıntısını gardiyan küçük Ali görmüştü. Yeminle -"Kitap çarpsın" diyerek - anlattığına bakılırsa asıl mahpushaneyi müdüriyet dairesinden ayıran büyük demir kapıyı besmeleyle kilitleyip sandalyesine

yeni oturmuştu ki Şeyh Süleyman efendi, kapunun demir parmaklıkları arasından "Cigara dumanı gibi" geçip önüne dikilivermişti". Mahkumlar tarafından anlatılanlara göre Şeyh Süleyman; ticaretle uğraşır, müritlerinden haraç alır ve muska yazıp üfürükçülük yaparak servet edinmiştir. Daha sonra muskalara yazdığı el yazısı tanınıp tutuklanmasını diye sadece üfürükçülük yapmaya başlamıştır. Şeyh ödemesi gereken üç aylık cezaya aslında yedi sene önce çarptırılmıştır. Lakin nedeni bilinmeyen bir sebepten evraklar uzunca bir süre tutulmuştur.

Şeyh Süleyman'ın Cezaevine Yerleşmesi

Şeyh Süleyman'ın geçmişte yaptıkları uzunca anlatıldıktan sonra geçiş bölümünde Şeyh'in cezaevine geldiği görülür. Adamlarından Karadayı onun eşyalarını yerleştirmektedir. Karadayı mahkumları etrafına toplayıp onlara kıyamet alametleriyle ilgili bir nutuk atar. Karadayı yaptığı uzun ve etkileyici söylevle mahkumları etkisi altına alır. Kıyamet alametlerinden sonra cennet ve cehennem anlatılmaya başlanır: "Şehitler bizden evvel girecekler, onlardan sonra kulluğunu iyi yapıp, şeyhini, hocasını memnun edenler girecek, daha sonra fukaralar girecek". Tanrının, Adem'i kandıran Havva nedeniyle kadınları lanetlediğini ve onları erkeklerle esir ettiğini iddia eder. Koğuştaki her erkek bir kadını öldürdüğü için oradadır. Karadayı'nın söylediklerinden sonra etrafı kindar bir hava kaplar. Ardından cehennemi anlatmaya başlar. Anlatılan şeyler köylülerin hayatları boyunca dinledikleri hikayelerdir. Karadayı'nın kara cahil olduğunu, okuma ve yazmayı bile bilmediğini bilmelerine rağmen pürdikkat onu dinlerler. "Silo ağa bile onun okumadan yazmadan bihaber, bir kara cahil olduğunu bildiği halde elindeki kitabı olsun hiç yadırgamamıştı. Çünkü senelerdenberi duymaya alıştığı ve aksini hiç işitmediği şeyleri söylüyordu. Ve işine gelen şeyleri...".

Şeyh Süleyman ve Murat'ın Tanışması

İkinci ara bölümde, Tayıncı Topal Sefer Murat'ın odasına hisşimla girer. Murat'ın dini hurafeleri sürekli eleştirdiği Şeyh tarafından duyulmuş ve kendisi onunla herkesin önünde tartışmak istemektedir. Sefer onun uyurmuş gibi davranmasını ister ve böylece bugünü atlatabileceklerini söyler. Şeyh'in adamlarından biri Murat'ı almaya gelir. Murat gayet rahat ve sakin bir şekilde Şeyh'in yanına gider. Birbirleriyle nazik bir şekilde selamlaşır hal hatır sorarlar. Aralarında geçen konuşmalardan Murat'ın on beş sene ceza aldığını öğreniriz. Siyasi bir suçludur. Yani Komünisttir. Murat ve Şeyh, metafizik, kadercilik, cennet ve cehennem üzerine tartışır. Murat Şeyh'i sürekli sıkıştırır ve tezlerinin mantıksızlığını sorgular. Murat: "Müslüman Allaktan başka kimseden korkmayacak. Bunlar, hemen hepsi adam öldürmüş oldukları halde, gardiyan küçük Ömer biçaresinden ödleri kopuyor" der. Murat'la Şeyh, bazı dini konularda anlaşamamış olsalar da birbirleriyle iyi geçinirler ve birbirlerine karşı gayet anlayışlıdır. Şeyh, kültür-sanata meraklı ve eğlenmeyi seven bir karakterdir. Onun içinde bulunduğu absürt durum aslında başkalarının cehaletinden kaynaklanmaktadır.

Şeyh Süleyman'ın Mağduriyeti

"Bunun kabahati, herhalde, Tanzimat'tan beri sürüp gelen inkılaplardan ziyade, hocaların, şeyhlerin pek cahil ve korkunç derecede menfaatperest olmalarındandı. Velhasıl, koğuşun ortasındaki din münazarasında yenmek de yenilmek de pek ehemmiyetsiz bir şeydi. Zira herkes olabildiği kadar müslümandı. Bu olabildiği kadar ölçüsü de gitgide azalıyordu. İşte bütün bu sebeplerden ve bilhassa, yeni karşılaşmaların duyduğu manasız yadırgama hissi geçtikten sonra - Bu his ekseriya trende kompartımanlarda ve bir de mahpushanede pek şiddetlidir - Şeyh Süleyman efendi ile Murat pek iyi dost olurlar. Hele Şeyh efendinin biraz şair ve pek çok şiir meraklısı olduğu meydana çıkınca anlaşmaları daha kolaylaştı. Efendi, Fuzuli'ye bayılıyor, hele Divan edebiyatının mısra'ı bercistelerinden bir sürüsünü ezber biliyor ve icap ettikçe laf arası sarfediyordu. Zaten ham sofı değildi. Eğer binlerce müridi ve bunlardan gelen hudutsuz menfaat olmasaydı pek sevimli bir komşu, iyi bir kahve arkadaşı, hatta, her zaman aranır bir meyhane ahbabıydı". Karadayı, Şeyh'i kullanan, onun gücüne güç katan en sadık kulu hatta anlatıdaki tasvire göre köpeğidir. "Herhalde, Şeyhin maddi menfaatlerini bu adam kolluyor, mucizeye yakın keramet propagandasını da gene bu adam idare ediyordu".

Murat ve Şeyh'in Dostluğu

Murat ve Şeyh arasında kısa zamanda dostane bir ilişki gelişir. Karadayı onların bu durumunu kıskanır. Şeyh'in bütün kirli işlerini aslında onun tertip ettiği gözlemlenir. Şeyh'in yakın adamlarından Silo Ağa, elindeki iki armudu Murat'a hediye etmek için onun odasına girer. Silo ona birlikte namaz kılmayı teklif eder. Bunu daha önce hiç düşünmemiş olan Murat, bu tekliften hoşnut olur. Karadayı tarikatın bütün entrikalarını çeviren kişidir. Silo'nun, Murat'ın tarikata girmesini istemesinin sebebi, onun Karadayı'nın yerini alabileceğini düşünmesindedir. Şeyh, Murat'la giriştiği diyalogda, kendisi istememiş olmasına rağmen halkın ona çeşitli kutsiyetler vermiş ve abartılmış olduğu üzerinde durur. Bu durumdan hayli şikayetçi olsa da buna engel olamamaktadır. İkili arasında inanç konusu da tartışılır. Şeyh ve Murat arasında geçen konuşmalar sonunda Murat'ın dine

bakış açısını öğreniriz. Şeyh, dinle ilgili olumsuz ifadeler duymak istemeyince bir daha dinden ve siyasetten konuşmamaya karar verirler. Şeyh onu Müslüman, Murat ise onu Komünist yapmaya zorlamayacaktır.

Mahkumların Batıl İnançları

Gardiyan Ömer, Murat'tan bir derdine derman olması için Şeyh'le konuşmasını ister. Ömer bir süredir eşiyile ilgili cinsel sorunlar yaşamaktadır. Şeyh'in kendisine yardım etmesi için Murat'ı aracı yapar: "Karıdan yana bu bizim derdimiz bey, - dedi:- yetimlerin anasını aldığım zaman ben kaç yaşındaydım bakalım... On yedi yaşındaydım. Hasta olduğumuzdan, bir de fukara olduğumuzdan bize dul kadın aldılar. Karı ferah ferah otuzunda vardı beyim... Allah rahmet eylesin çok iyiliğini gördüm. Makineyle dikiş dikerdi. Beni adam gibi adam eden odur. Bizim on sene çocuğumuz olmadı. Hitamında bu Şeyh Süleyman efendiyi söylediler. Gittik. Karı da, ben de el aldık. Bize tespih verdi. Gece sabahlara kadar yalvardı. Oğlan doğdu, ardından kız doğdu. Lakin avratın talii yokmuş. Tam rahat edeceğimiz sıra sizlere ömür...". Tarikattan evlenmiş olduğu on altı yaşındaki kız, Ömer'e yüz vermemektedir. Kız sara krizleri geçirir. Cinsel birliktelikten kaçmak için ibadetlerini uzattıkça uzatır. Ruh halinde ani değişimler olur. "Daha Türkçesi, biz bunu kız diye aldık. Dul çıktı. Ertesi sabah Şeyhe gittim. (Sonra öğrenirsin. Sabret...) dedi. Meğer Süleyman perinin kaçırdığı gece, Abdülvahap Gazi tepesinde bunların düğünü olmuş, peri düğünü. Sabahleyin namaz vakti getirmişler de Şeyhin kapısına atıvermişler". Şeyhi tarafından cinsel olarak istismar edilmiş olan kız, cinli olduğu söylenerek Ömer'le evlendirilmiştir. Murat Şeyh'le, Ömer'in durumu hakkında konuşur. Şeyh, hapisane ortamında ona yardımcı olmaya olumlu bakmasa da Murat kendi odasını kullanabileceklerini söyleyince razı olur. Kendisinin dışarı çıkmasına izin vermeyen gardiyanlara kızan İmik Ağa, Şeyh'i ve Murat'ı yemek yemeğe davet eder. Fakat ikili, çeşitli mazeretler sunarak bu teklifi geri çevirirler ve aralarında savaş hakkında konuşmaya başlarlar. Şeyh Sait isyanına bizzat şahit olmuş olan Şeyh, görmüş olduğu şeyleri hayli abartarak ve hurafelerle harmanlayarak anlatır.

Şeyh ve Gardiyan Ömer'in Eşi

Cezaevi mahkumlarından Sazlı Mustafa'nın eşi Emey, kocasını ziyarete gelir. Çift, genel konular üzerine konuşurken yanlarına Karadayı gelir. Karadayı Emey'in, Şeyh'in evine taşınması, hayvanını ve evini satması karşılığında Sazlı Mustafa'yı kurtarabileceğini söyler. Mağribi Yasin'i okuyarak Sazlı Mustafa'nın tahliye olmasını sağlayacaktır. Bir süre sonra Emey, gayet mutlu ve memnun bir şekilde eşini yeniden ziyarete gelir. Karadayı'nın istediklerini yapmış ve Şeyh'in evine taşınmıştır. Şeyh'in evindeki yaşantıdan gayet memnundur. O günün akşam vakitlerinde Şeyh, Murat'ın odasına ziyaret için gelir. Çeşitli gazellerin yazılı olduğu bir defterini ona hediye eder. Fakat Murat, şiiri oldukça karamsar içerikli olmasından dolayı sevmez. Şeyh ve Murat, birbirine zıt olan dünya görüşleri üzerine tartışırlar. Murat onun bütün görüşlerini çürütmeye çalışır. Bir süre sonra odaya Gardiyan Ömer'in eşi girer. Nereden çıktığı belli olmayan kadın tinsel ve fiziksel olarak oldukça kötü bir haldedir. Şeyh'in evine taşınan Emey'den epey rahatsız olmuş ve kadının gönderilmesini istemektedir. Kontrolünü kaybeden genç kızın feryadından Şeyh'in onu cinsel açıdan istismar ettiğini anlarız. Murat'ın yanında bunları söylemiş olan kadına Şeyh oldukça kızar ve onu odadan kovar. Ardından, söylenenler hiç söylenmemiş gibi davranan Şeyh, Murat'a döner ve kadının deli olduğunu ima eder ve olayı farklı bir biçimde kendi dilinden anlatır. Murat ona Erzurumlu Hakkı Efendi'nin bir dizesiyle karşılık verir: "Katreyiz âlemde lâkin dilde derya olmuşuz".

Temalar

Siyasal

Savaş 1941 – 1944 yılları arasında Malatya Cezaevi'nde geçen anlatıda II. Dünya Savaşı bütün şiddetiyle devam etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti devleti, savaş boyunca tarafsız bir siyaset izlemiş olsa da siyasi açıdan iki kutba bölünmüş olan dünya Türkiye'yi de etkilemiştir. Devlet ve halk içinde başlangıçta Mihver devletlere yönelik bir eğilim olsa da Müttefik devletlerin savaşı kazanacağı anlaşılınca bu anlayış yavaş yavaş değişmeye başlar. Toplumun büyük bir kesimi Milliyetçi uluslara sempati duyarken bazı gruplar da halkçı ve toplumcu ideolojilere ilgi gösterir. Bu da ülke siyasetinin ikiye bölünmesine sebep olur. Bunun haricinde savaş ortamının neden olduğu esenliksiz ortam, yoksulluğa ve karaborsacılığa neden olur. Eserin etkin karakterlerinden olan Murat, II. Dünya Savaşı'yla ilgili gelişmeleri çeşitli basılı kaynaklardan takip eder, gelişmeleri yorumlar.

İrkçilik

I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yanında savaşa girmiş olan Osmanlı Devleti, II. Dünya Savaşı'nda da bazı geçmiş alışkanlıklarını devam ettirir. Başlarda, Almanya başta olmak üzere Mihver devletlerin savaşı kazanacağına inanan devlet ve halk onların yanında gibi görünür. Almanya'da patlak vermiş olan ırkçı ideolojinin yansımaları Türkiye devletini ve halkını da etkiler. Belirli

bir ırkın üstünlüğünü kabul etmeye dayalı siyasi anlayış, ülkede ciddi anlamda güç kazanır. Fakat din konusunda olduğu gibi toplumun büyük kesiminde boy gösteren Milliyetçi anlayış, aslında tamamen bireysel çikara dayanır. Yazara göre dini ve ulusal kimlikler, birer sömürü ve istismar aracıdır.

Yozlaşma Savaş ve çıkarıcı yöneticiler nedeniyle ciddi iktisadi bunalımlar içinde bocalayan devlet, insan onurunun kabullenmeyeceği bazı kararlar alır. Çıkarıcı yöneticiler kendi selametleri için toplumu felakete götürecek kararlar verebilmektedirler. Yazar bu konuyu hayat kadınlığı ve genelevler üzerinden işler. Umumi evlerin devlet tarafından desteklenmesi ve vergilendirilmesi yazar tarafından şiddetle eleştirilir: “Bir memlekette açık veya kapalı orospuluk yapılıyorsa orada istiklâlden, milliyetten, vatan sevgisinden, şereften ve namustan bahsetmek için insanın hiç değilse kerhanedekiler kadar yüz­süz olması lâzımdır”.

Sömürü Bütün dünyanın savaş halinde olduğu ve şiddetli iktisadi buhranların yaşandığı bir ortamda cezaevine girmiş olmak, insanları maddi ve manevi açıdan tükenme noktasına getirir. Oldukça ağır şartlarda çalışan işçiler emeklerinin karşılığını alamamalarının sonucunda kanundışı ve ahlaki değerlerden uzak kirliliğe girişirler. Bu kötü­cül durumdan en çok nasibini alan karakterler kadınlardır. Böylesine bir ortamda kadın adeta bir sömürü nesnesi haline gelir: “Kezban geçen sene fabrikaya giderdi. Fabrikaya... Altmış kuruş yövmiye! On iki saat ayak üzeri çalışacak. Demek kariya ayakta çalışmak makbul değil! O zaman on iki saate altmış kuruş verirlerdi. Yatıverdi mi, dakikası iki buçuk lira! Şu halde karının yatkını makbul zamanımızda...”.

Toplumsal

İstismar Yazarın romanlarında en çok işlenen temalardan biri istismardır. İstismar kavramı; dini, cinsel ve ahlaki alanlarda karşımıza çıkar. Cezaevinde geçen anlatıda rol oynayan her karakter, hayattan ve gelecekte umudunu kesmiş mahkumlardır. Dolayısıyla bu tarz karakterler din tacirleri için hayli elverişli müşterilerdir. Eserde din istismarını temsil eden en önemli karakterler Şeyh Süleyman Efendi ve Şeyh Yusuf'tur. Karakterlerin zaaflarından faydalanarak onlara muska satarlar, büyü yaparlar ve dua okurlar. Anlatıda bu konuyla ilgili birçok örnek karşımıza çıkar. Bunun haricinde cinsel istismar da eserin temel izleklerinden bir tanesidir. Anlatıda karşımıza çıkan kadın profili cinsel açıdan devamlı istismar edilen bir meta konumundadır. Hayat kadınlığı, ensest ilişkiler, sadakatsizlik ve aile içindeki bozuk ilişkiler cinsel istismarın başlıca ele alınıp biçimleridir.

Cehalet İnsanları ahlaki yozlaşmaya iten en önemli unsurlar; eğitimsizlik ve iktisadi buhranlardır. Değerler eğitimi almamış ve empati yapma yoksunu olan karakterler, içinde yaşadıkları toplum tarafından kendilerine dayatılmış olan ilkel geleneklere ve düşünce biçimlerine hayli katı bir biçimde bağlıdırlar. Başlarına gelen bütün felaketlerde ve işlemiş oldukları suçlarda kadercı bir tavır takınırlar ve bunların tanrı tarafından takdir edildiği savunulur. Her şeyin tanrıdan geldiği düşüncesi karakteri kendi iradesinden soyutlar. Bu tarz tipler din istismarcıları için oldukça kullanışlıdırlar. Şeyh Süleyman Efendi gibi karakterler düşkün karakterleri kendi çıkarları doğrultusunda kullanırlar.

Ahlaki Yozlaşma Ortaya çıkış tarihi bilinmeyen dogmatik geleneklere bağlılık, eğitimsizlik, sorgulamama, empati yoksunluğu, bedensel arzular, iktisadi düşkünlük, savaş, içinde yaşanan esenliksiz ortam, toplum baskısı, çıkarıcılık ve ezilmişlik anlatıyı oluşturan kurgusal toplumun içine düşmüş olduğu ahlaki bozulmayı meydana getiren yegane nedenlerdir. Cezaevinde bulunan neredeyse her mahkum, “namus meselesi” yüzünden hüküm giymiştir. Erkeğin baskın ve otorite olduğu ataerkil toplumlarda kadınlar, hatalarının bedelini genellikle canlarıyla öderler. Bir erkeğin kirlenmiş olan namusunu temizlemenin yolu kadını öldürmektir. Mikro topluluklarda namus cinayeti işlemiş kişiler takdir edilir ve el üstünde tutulur.

Ayrımcılık Mikro ve ataerkil topluluklarda kadın, alınıp satılabilen ve erkeğin üzerinde ciddi bir otorite kurabildiği meta konumundadır. Kadın, erkeğin bütün isteklerini karşılamalı ve ona hizmet etmelidir. Kadının iffeti ve namusu evlendiği adamla onun ailesine aittir. Namusuna leke düşürmüş olan kadın eşi tarafından şiddete maruz kalabilir hatta öldürülebilir. Köy gibi mikro topluluklardan oluşan beldelerde toplum baskısı oldukça etkilidir ve eşini “namus meselesi”nden dolayı öldürmüş olan erkeğe sahip çıkılır ve katil olan erkek yüceltilir. Yazarın kaleme almış olduğu eserin ana teması namusuna leke düşürmüş olan erkeklerin eşlerini öldürmesidir. Tahir bu eserinde namus kavramına yeni bir tanım getirmeye çalışır ve eski anlayışı yerden yere vurur.

Psikolojik

Anomali İnsan hayatındaki keskin ve köklü değişimler tinsel olarak onun dengesizleşmesine neden olur. Hayata karşı duyulan bıkkınlık, gelecek endişesi ve güvensiz bir ortam insanın kendisini kaybetmesine ve derin endişeler duymasına neden olur. Malatya Cezaevi'ne düşmüş olan çoğu karakter, hayatlarında yaşamış oldukları ani ve köklü değişim nedeniyle karamsarlığa kapılırlar ve gelecek kaygısı yaşarlar. Karakterler kurtuluş için din istismarcılarından medet umarlar ve şiddete yönelik eğilimlerinde artış gözlemlenir. Cezasının dolmasına oldukça kısa bir süre kalan Mazmanoğlu Aptullah, dışarıdaki hayattan korkar ve ona tutunamamaktan endişe eder.

Bunalım İnsan doğasına aykırı, kapalı, dört duvarla çevrilmiş ve güvensizliğin doruk noktasına çıktığı bir ortama tıkılmış olan karakterler, en ilkel içgüdülerine tutunarak hayatta kalma mücadelesi verir. Yaşamış oldukları hayatın ağırlığı ve gelecek kaygısı karakterlerde bunalımlı bir ruh halinin oluşmasına sebep olur. İçinde buldukları şartlar karakterlerin özgüvenlerini ve özsaygılarını yitirmelerine neden olur. Dolayısıyla anlatıda yer alan karakterlerdeki umutsuzluk ciddi boyutlardadır. "İyi ama, artık eskiden hiçbir şey anlatmak istemiyordu ve beterin beteri de şu ki ilerden de hiç bir şey bilmiyordu".

Çaresizlik Özellikle namus meselesinden dolayı eşlerini ya da sevgililerini katletmiş olan erkek karakterler cezaevine düşmüştür. Toplum baskısı ve içine düşmüş oldukları ortam onların elini ve kolunu tamamen bağlar. Bunun haricinde iktisadi buhranlardan dolayı anlatı karakterleri, birçok kirli işe girer. Yazar, kadınların umumi evlerde çalışmasının temel sebebi olarak ekonomik sorunları gösterir. Cezaevine düşmüş olan çaresiz karakterlerin en çok rağbet ettiği avunma yöntemi dini hurafelere sarılmaktır.

Şiddet Toplumda yazılı olmayan kanunlar olarak kabul edilen töreler oldukça katıdır ve töreye uymayan kişilerin cezası bedensel şiddet olur. Töre ve baskıcı geleneklerle yaşayan toplumlarda, kurallara uymayan kişilerin ceza alanları bedenleridir. Töreye ve adetlere uymayan kişilerin ciddi derecede fiziksel şiddete maruz bırakılması beklenir. Yazara göre bu eğilimin ardında da ekonomik gerekçeler yatmaktadır. Zira en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayan insan vahşileşir ve şiddete hayli meyilli hale gelir.

İkiyüzlülük "Namus ve din meselelerinde son derece mutaassıp idiler. Mert ve açık yürekli, -yani iptidai insanlardı". Toplum baskısının yaratmış olduğu cehalet, sapkınlık ve istismar, karakterlerde en yoğun şekilde görülen başlıca sorunlardır. Çeşitli bağnazlıklara ve çıkarıcılığa saplanmış olan karakterler; mert, vatansever, dindar, şerefli ve adaletli olduklarını iddia ederler. Dünyaya bakış açılarında herhangi bir tutarlılıktan ve bütünlükten bahsedilemez. Bundan dolayı hiçbir konuda gerçekçi ve samimi bir tutum takınamayan fırlıdak tipler izlenimi verirler.

İlişkisel

Sapkınlık Özellikle kadınlar, erkeklerin bilinçaltındaki bütün fetiş unsurlarını tatmin edecek birer araç konumundadırlar: "Karıları Rabbim, bize helâl etseydi... Yani etlerini helâl etmeli. Kağıt kebabı yapsaydık... Tavasını fırına verseydik, belki doyardık". Etik değerlerden ve empati yetisinden tamamen yoksun olan karakterler, en ilkel içgüdüleri ve bilinçaltılarında yer alan en karanlık düşünceleri dile getirmekten ve eyleme geçirmekten çekinmezler. Bunun haricinde din istismarcıları, kadınları da cinsel olarak istismar ederler. Kadın-erkek ilişkileri oldukça karmaşık ve insanlık dışı bir haldedir.

Ensest Eserde yer alan bazı karakterler, ensest ilişkilere girdikleri için mahkum olmuşlardır. Karısının annesiyle ilişkiye girdiği gibi oğlunun karısıyla da cinsel ilişkiye girmiş mahkum karakterler anlatıda yer alır. Cehalet, ekonomik sıkıntılar, ahlaki yozlaşma, ataerkil toplumsal yapı ve empati yoksunluğu, karakterleri bu tür davranışlarda bulunmaya yönlendiren başlıca nedenlerdir. Çoğu karakterin ahlaki normları ciddi çelişkilerle doludur.

Kişi İncelemesi

Murat Bey (Aydın)

Karakter Hayatını gazetecilik yaparak kazanan karakter, "komünistlik" suçlamasıyla siyasi bir suçlu olarak cezaevine düşer. Karakter romanda göstermiş olduğu bütün şahsi nitelikleriyle Tahir'in temsilciliğini yapma görevini üstlenir. Gerek İstanbullu olması ve gerekse siyasi bir suçlu olarak hüküm giymesi nedeniyle diğer mahkumlar tarafından saygı görür. Mahkumlar sıkıntı yaşadıkları her durumda ona akıl danışır ve ondan yardım ister. Sosyalist dünya görüşüne sahip olan karakter verilmek istenen iletilerin yansıtıcısıdır, olayları yorumlar, vakaları anlatır ve diğer karakterlere yol gösterir. Murat, eserdeki birçok karakterle tartışmaya girer ve yazarın çeşitli konular üzerindeki görüşlerinin ve tezlerinin yansıtıcısı konumundadır. İlkeli, aydın, sorgulayıcı ve yardımsever bir tiptedir. Eserdeki diğer karakterlerin savunduğu birçok görüşle ters düşer ve onları kendi dünya görüşünün haklılığı konusunda ikna etmeye çalışır. Murat; bilinçli, duyarlı, ilerici, meraklı, ilkeli, cesur, dostane, yardımsever, cömert, güvenilir, sosyal, konuşkan ve sakin bir karakterdir.

Etkinlikler II. Dünya Savaşı yıllarında Komünist olduğu için siyasi suçlu olarak hüküm giyen Murat Bey, Malatya Cezaevi'ne gönderilir. Gazetecilik ve yazarlık yapan karakter, hapisanede de çeşitli notlar tutup yazılar yazmaya devam etmektedir. Siyasi bir suçlu olmasından dolayı koşuştan ayrı tutularak tek kişilik bir odaya yerleştirilmiştir. Diğer mahkumlar ona bilgi birikimi, İstanbullu olması ve siyasi bir suçlu olmasından dolayı saygı duyar. Aynı zamanda mahkumlar, yargılama süreçleri boyunca ihtiyaç duydukları evrakları ona yazdırır ve fikirleri Murat'a danışır. Murat'ın hapisanede en yakın olduğu isim Mazmanoğlu Aptullah'tır. Cezaevinden çıkmasına oldukça az bir süre kalmış olan Aptullah'ı teskin eder ve akıl verir. Aptullah'ın yeğeni Mediha ve annesi Karı Bey, Murat'ı çok sever ve saygı gösterirler. Eserin başkarakterlerinden olan Abdürrahim'e hukuki tavsiyeler verir. Evli ve iki çocuk sahibi olmasına rağmen Münevver adlı genç bir kızı takıntı haline getiren Abdürrahim, genç kızı vurduğu için hapse düşer. Murat ona daha az ceza alması konusunda bazı tavsiyeler verse de Abdürrahim onun tavsiyelerine uymaz. Bundan dolayı mahkeme süreci çok daha karmaşık bir hal alır. En yüksek cezadan mahkum olur. Son ana bölümde Şeyh Süleyman Efendi, gizli ayin yapmaktan dolayı üç ay hapis cezası almıştır. Murat ile Şeyh, din ve siyaset üzerine çeşitli tartışmalara girerler. Fakat bu tartışmalar dostane bir üslupla gerçekleşir. Şeyh görüntüde gayet anlayışlı ve duyarlı bir kişilik görüntüsü verir. Birbirleriyle hiçbir konuda anlaşamazlar. Daha sonra Şeyh'in çok kötü işler yaptığını öğrenen Murat, karşısındaki insanın sahtekarlığını fark eder.

Etkileşim Herhangi bir olay örgüsü olmayan eserdeki anlatı, anlatmaya dayalı vakalardan oluşur. Mahkumların yaşadıkları olayların anlatılması ve bunların yorumlanması konusunda Murat'a önemli bir görev düşer. Anlatıda en çok karşımıza çıkan karakter olsa da oldukça edilgendir. Onun asli görevi mahkumların cezaevine düşüş hikayelerini aydınlatmak ve güncel birçok konuyu yorumlamaktır.

ÖRNEK ANILAR

Sorgulayıcı Murat, cezaevinde kaldığı zaman boyunca birçok tuhaf vakayla karşılaşır. Bu durum onu daha fazla sorgulayan bir insan haline getirir: "İstanbullu kibrit çöpünü gizli bir iş yapar gibi yavaşça kırdı. Beş dakika sonra vurulacağını insan nasıl sezmez? Telepati diye bir şeyden laf edilir. Saçlı sakallı herifler ciltlerle yazılar yazmışlardır. "Neden yazıyorlar? Herkesi aldatmak için mi? Hissikablelvuku... Malum olma... Kalbine doğma... Tahteşşüür... Bari yavrucak ölmese...".

Meraklı Mahkumların hayatları ve işledikleri suçlarla ilgili bütün detayları öğrenmek ister: "- Yalan söyleme... Geçen hafta oradaymışsın... - Geçen hafta mı? Yalan! - Beni kızdırma... Töbe olsun yengeme yazarım. Senin saçlarını yolar. - Ben kandan korkmam... Karı beni bilir. On beş senedir harama uçkur çözmüş değilim... Allah bana onu sormasın... Bazı bazı arkadaşlarla uğrarım ama... Oturmaya, muhabbete meraklıyım... - Sen cinayeti gördün mü? - Gördüm. Elli adım ilerde ortalık karıştı. Herif meğer vurmaya başlamış. - Ayakta mı? - Evvela ayakta... Sonra, tabii yere düştü. Birkaç bıçak da yerde vurdu. Baktım kaçıyor. Hemen peşine takıldım. - Jandarmalığın aklına gelmiş müdür!".

Eleştirel Başkalarının gelenekçi ve tutarsız bakış açılarını gerçekçi bir üslupla eleştirir: "- Kan böyle şeyleri temizleyemez Müdür bey. Bilakis sabit kılar. Hem kerhanede kızım var diye adam utanmamalı, iftihar etmeli. Kötü bir şey olsa müsaade ederler mi? Mademki resmen defteri tutuluyor, vesika veriliyor, tahakkuku almıyor... Fazladan, düzeni bozulmasın diye kapıya resmi elbisesiyle beli tabancalı bekçi koyuluyor...".

Temsilci Karakter, sahip olduğu bütün özelliklerle yazarın bir temsilcisi konumundadır: “Burası kendi odası... Kapı aralığı da sayılırsa genişliği sekiz, uzunluğu yedi adımdı. Sol köşede portatif karyolası duruyor. Ortada, hem yemek, hem çalışmak için büyük bir masa. Sağ köşede bir dolap, dolabın üstünde iki gözü kitapla dolu, boyasız çam tahtasından kitap rafı. Bunların üzerinde hikaye ve romanlar için not dosyaları, müsvedde kağıtları, bir çay fincanının içinde dört, beş günlük kurumuş çiçekler... Kapının karşısındaki köşede şair Nazım Hikmet'in yağlıboya büyük portresi. Bunun altında Kızıl Ordu'nun kadın birliklerine mensup bir süvari resmi. Duvarda boydan boya Cumhuriyet gazetelerinden kesilmiş renkli haritalar. Libya, Balkanlar, Şark cephesi... Uzak şark ve kurşun kalemle çizilen hareket mevkileri”.

Gerçekçi Karakterin vakaları sorgulayış ve yorumlayış şekli oldukça tutarlıdır: “- Aklıma şöyle bir şey geldi Rıza bey... Zenginlerin, şu zenginlerin kızları hiç mi kötülük etmez? Kadınları hiç mi hovarda taşımaz? Neden hep fukaralar namus uğruna katil oluyorlar? - Bu onların namusu olmadığına mı delalet eder? Yani fakirlerin demek istedim. - Namusu bilmediklerine... Onlar kan her şeyi temizler zannediyorlar. Halbuki kan, herhangi bir lekeyi silmez, bilakis sabitleştirir. Ben Memet'i tanıımıyordum. Benim gibi buradaki üç yüz elli mahpus da tanıımıyordu. Şimdi vakayı öğrendik. Üç yüz elliyi kendi nefsiyle zarbedin, mecmuu dünyayı tutar. İşte namusu temizlenmedi, tersine, payimal oldu. Bir bu... Bir de Kezban'ı vurmak neyi halleder? Kezban'ı vurmak... Kız kötü olmuş. Bunda sizin de benim de hissem yok mu? Orospuluk tek başına icra olunur bir zenaat değildir. Belki tek başınıza her şeyi yaparsınız. Lakin orospuluk mutlaka iki kişi ister. Hatta ikiden de çok fazla... Bir kadın ... Bir sürü erkek... Bir tek orospuya, binlerce hovarda ... Ekserisi aile babası, kız çocuk sahibi insanlar. Namuslu insanlar... Camiye gidenlerden, kurban kesenlerden, Mevlut okutanlardan...”.

Cesur İnsanların kafalarındaki tabulara yönelik çok ağır bir üslupla eleştiriler getirir: “Hüküm erkekte olduğu için biz böyle kaide koymuşuz... -dedi-. Yoksa orospunun dişisi, erkeği olmaz. Orospuluk huydur. Söz verip tutmamak, borcunu inkar etmek, birini casuslamak, arkadan adam vurmak, kendinden zayıfı ezmek; hatta korkmak bile yerine göre orospuluktur. Biz, halbuki, orospu diye, kocasının üstüne dost seven, kerhaneye düşen kadına diyoruz. Hem de hangi kadına, mutlaka fakir olacak; zengin karısından, zengin kızından hiç orospu olmuyor”.

Telgrafçı Abdürrahim (Bencil, Kindar)

Karakter Ziyadesiyle bencil bir kişiliğe sahip olan erkek karakter, amcasının kızı Raziye'yle evlidir ve iki çocuğu vardır. On yedi yaşındaki Münevver adlı bir kızı baştan çıkararak Abdürrahim, bir aracı sayesinde onunla birlikte olur ve kızla kaçmaya karar verir. Kadriye'nin eniştesi onların kaçmasına engel olunca Abdürrahim, genç kızı yaralar ve bu nedenden dolayı cezaevine düşer. Murat'ın ona vermiş olduğu tavsiyeleri dinlememesi üzerine sekiz yıl dört ayla cezalandırılır. Ailesi Diyarbakır eşrafındandır ve ağabeyi mebestur. Atlara ve avcılığa düşkündür. Nam salmaya önem verir ve vurduğu kız olan Münevver'in başka birisiyle birlikte olması halinde onu yeniden vuracağını söyler. Kişilik özellikleri olarak Abdürrahim; bilinçsiz, duyarsız, bencil, kindar, kendini beğenmiş, hovarda, takıntılı, tutucu, zalim, cimri, hoşgörüsüz, kanunsuz, sorumsuz, dizginsiz, umursamaz, düşüncesiz ve telaşlı bir karakterdir.

Etkinlikler Diyarbakır eşrafından olan, evli ve iki çocuk babası Abdürrahim, bir aracının aracılığıyla Münevver adındaki genç bir kızla görüşmeye başlar. Kadriye'nin eniştesi bu ilişkiye karşı çıkınca o, genç kızı defalarca silahıyla vurur. Genç kız kanlar içinde hastaneye götürülür, Abdürrahim ise cezaevine atılır. Birkaç gün kimseyle konuşmayan Abdürrahim daha sonra diğer mahkumlara Münevver'i nasıl vurduğunu övünerek anlatır. Diğer mahkumlar onu haklı bulur ve sırtını sıvazlarlar. Daha sonra Murat'la tanışan Abdürrahim, genç kızı nasıl vurduğunu anlatır. Fotoğraf çekimi sırasında Murat, onu gazetede haber yapabileceğini söyleyince çok sevinir ve gazetede basılması için evden daha iyi fotoğraflar getirebileceğini söyler. Abdürrahim, duruşma günü yaklaştıkça endişelenmeye başlar. Münevver'in ölmesi için dua etse de kız iyileşir ve hastaneden çıkar. Onun başka bir erkekle birlikte olması halinde Abdürrahim, genç kızı yeniden vuracağını söyler. Abdürrahim, görülecek dava için Murat'a akıl danışır ve ona gizlice ilişki halinde olduğu Kadriye'den de bahseder. Kadriye'nin ona yazmış olduğu mektupları Murat'a verir. Mektuplarda anlatılanlar adeta kan dondurucu niteliktedir. Abdürrahim bu mektupları davada delil olarak kullanmak ister. Murat bunu yapmaması için ona telkinde bulunur. Aksi halde daha da içinden çıkılmaz bir duruma düşecektir. Abdürrahim Murat'ın tavsiyesini dinlemez ve Kadriye'den gelen mektupları davada delil olarak kullanır. Bunun üzerine mahkeme onu en üst seviyede cezalandırır. Mahkemede adı geçmiş olan Kadriye, bir daha

Abdürrahim'le konuşmaz. Abdürrahim Murat'tan Kadriye'ye mektup yazmasını ister. Murat ona kadının peşini bırakmasını önerir ve mektup yazmaz.

Etkileşim Eserin üçüncü ana bölümünde karşımıza çıkan Abdürrahim, namus meselesinden dolayı cinayet işlemiş karakterlerden bir tanesidir. İkiyüzlü namuscuların en iyi örneklerinden bir tanesidir. Üçüncü ana bölüme onun adı verilmiştir. Dolayısıyla eserin başkarakterlerinden biri olduğu söylenebilir. Yazar tarafından verilmek istenen iletilerin en önemli taşıyıcılarındandır.

ÖRNEK ANILAR

Düşüncesiz Evli ve iki çocuk babası olan Abdürrahim, genç bir kızla ilişki yaşamaya çalışır. Kızı kaybedeceğini anladığında da onu vurur: “- Ne bekarı beyim... İki çocuğu var. On senedir evli. Diyarbakir bizim o taraf. Hemşeri sayılırız. Artık bilmem kıızı sevdiğinden sonra mı deli oldu, yoksa evvelinden mi deliydi de deliliğinden mi kıızı sevmeye girişti. - İşte bunu beğenmedim. Evli adama böyle işler ayıptır. - Ayıp olmaz mı? Kıızı sevişmişler. Pek iyi... Sür git dememişler, gör geç demişler”.

Pişman Kendini her ne kadar güçlü gibi göstermeye çalışsa da yapmış olduğu şeyden pişmandır: “Abdurrahim beye acıdım -dedi-, oturuyor. Şaşırmış. Tabii pişman. On beş senelik bir memur. Karı şerri beyim zor bir mesele. Adam ya zamparadır, ya değildir”.

Kendini Beğenmiş Kendisini övmeyi ve maharetlerini anlatmaktan hoşlanır: “Arkadaşlar, "Sinirli bir adam – diyorlardı -. Böyle giderse Elaziz'i boylar." ikinci gün kendisini biraz toplayınca meseleyi soranlara tabancasını ve atıcılığını gülerek methetmiş: "Elli metre kadar mesafe vardı. İki kurşun değdi. Mutlaka ölür, göreceksiniz... " diye öğünmüş”.

Kindar Vurmuş olduğu Münevver'in ölmesini ister: “- O tarafı açmıyor. Yalnız, "inşallah ölür. Ölmeli... Ölüm temizlik," diyor”.

Züppe Görüntüsüne fazlasıyla özen gösterir: “- Halbuki bir at olmalıydı. Atın üzerinde, tüfikle çıkmalıydım. - Tabii o zaman daha heybetli dururdunuz. Mamafi, burada bu kadarı da elverir. Bunları suya koymalı”.

Bencil “Öyleyse mektupları mahkemeye vermemek lazım. Tabii, "başkasıyla evlense vurduracağım" sözüne inanmıyorum. Yaptıramazsınız, diye değil yaptırmak istemezsiniz diye. Çünkü – Durunuz sözümü bitireyim. - Çünkü böyle bir iş mertliğe sığmaz. Bu bir. Bir de, elbet avukat bizden daha iyi bilir ama, kanun bize, her mektup yazan kıızı sokak ortasında vurmak müsaadesi vermiyor sanırım”.

Şeyh Süleyman Efendi (Açık/Kapalı)

Karakter Eserin son ana bölümündeki başkarakterdir. Malatya yerlileri tarafından keramet sahibi olduğu kabul edilir ve kendisine saygıda kusur edilmez. On beş müridiyle birlikte yaptığı bir yasak ayin sırasında yakalanan Şeyh, üç aylığına cezaevine atılır. Malatyalı yerlileri kendi maddi menfaatleri için kullandığı gibi, tarikatındaki kadınları da cinsel açıdan istismar eder. Karadayı adlı yardımcısı sayesinde insanları hurafelerine inandırır ve onları kandırmayı başarır. Son bölümün başlarında oldukça olumlu bir profil çizen karakterin daha sonra görüldüğü kadar masum olmadığı anlaşılır. Kültür-sanata meraklı olan ve hoşsohbet bir karaktere sahip olan Şeyh'in, kapalı kapılar ardında oldukça kirli işlere bulaştığını ve birçok insanın canını yaktığını öğreniriz. Kişilik özellikleri olarak; duyarlı/duyarsız, hoşgörülü/hosgörüsüz, liberal/tutucu, yardımsever/bencil, nazik/kaba, güvenilir/güvenilmez, sorumlu/sorumsuz, ciddi/kurnaz ve sakin/endişeli bir karakterdir.

Etkinlikler Devletten gizli olarak dini ayin düzenlemiş olan Şeyh, on beş müridiyle birlikte üç ay hapis cezası alır. Yıllar önce de aynı suçtan hüküm giymiş olsa da cezası işleme konulmamıştır. Eski cezası da yeni cezaya eklenince cezası iki katına çıkar. Malatya yerlileri tarafından korkulan bir karakter olan Şeyh'in cezaevine düşmesi kıyamet alameti olarak görülür. Mahkumlar ona saygıda kusur etmez ve cezaevinin en çok saygı gören ismi olur. En sadık adamlarından olan Karadayı, onun sözcüsü ve sağ koludur. Mahkumları boyun eğen birer kul haline getirmek için gerekli nutukları Karadayı atar ve insanları dini hurafelerle istismar eder. Şeyh, Murat'ın pek inançlı bir karakter olmadığını öğrenince herkesin önünde onunla konuşmak ister. Din üzerine çeşitli konularda tartışırlar. Murat onu sürekli sıkıştırır fakat üslupları gayet dostanedir. Murat'ın cesareti ve özgünlüğünden

hoşlanan Şeyh, ona yakınlık gösterir. Murat'a sürekli hediyeler gönderir ve onunla sohbet eder. Şeyh, kültür ve sanata oldukça meraklıdır ve bu durum Murat'ın hoşuna gider. Aşırı dindar bir kişilik olmasaydı Şeyh'in iyi bir rakı arkadaşı olacağını bile düşünür. İkili arasında; din, siyaset, tarih, şiir ve güncel konular üzerine diyaloglar gelişir. Kısa sürede Murat, Şeyh'in pozisyonundan dolayı müritleri tarafından istismar edildiğini ve onunla ilgili akıl almaz hurafeler uydurulduğunu düşünür. Gardiyan Ömer'in ikinci eşi olan on altı yaşındaki kız, cinli olduğu gerekçesiyle Şeyh tarafından Ömer'le evlendirilir. Olayın aslı ise; tarikatın bir üyesi olan genç kız Şeyh tarafından cinsel istismara uğramıştır. Bir gün Şeyh'i ziyarete gelen genç kız Murat'ın önünde Şeyh'le tartışır ve Şeyh'in bütün foyası ortaya çıkar.

Etkileşim Şeyh Süleyman'ın, yazarın diğer eserlerindeki din istismarcısı tiplerinden bazı farklı özellikleri vardır. Başlangıçta oldukça duyarlı ve otodidakt bir tiplleme gibi görünürken eserin sonlarında bunun sadece bir görüntüden ibaret olduğunu anlarız. Yazarın vermek istediği iletilerin en önemli taşıyıcılarındandır.

ÖRNEK ANILAR

Saygın Şeyh Süleyman'ın cezaevine getireceğini öğrenen mahkumlar, ciddi derecede endişeye kapılırlar: "On beş müridiyle Şeyh Süleyman efendiyi getirmişlerdi. Şeyh Süleyman efendiyi... Dünyanın batacağına bir alamet canım... "Hergeleyi, puştu bırakıyorlar da haşa sümme haşa, 'Allah' diyeni getiriyorlar".

Korkulan Hapishanede onunla ilgili anlatılanlar çoğunlukla onun insanüstü güçlere sahip olduğu üzerinedir. Bu da mahkumların ondan korkmasına sebep olur: "Şeyh efendi, parmağını dudaklarına götürüp "Sus." işareti vermiş. Sonra şark tarafının gökyüzünü göstermiş... Gökte, iki tane yıldız peydahlanmaz mı? Yıldızlar alçalmışlar, alçalmışlar, Şeyhin başı üstüne inmişler. Bu sefer de ortalığı bir beyaz ışık kaplamış. Şeyh efendi ayağını öfkeyle yere vurup "Feyekün ... " diye bağırmış... Silo ağa, "Hayvanı bir kişnemedir aldı -diyor-, hayvan sanki doğurmuş da tayına sesleniyor. Birdenbire dünyayı zelzele tuttu. Ben diz çöktüğüm yerde yüzükoyun toprağa kapandım, Kelimeyi şahadet getirmeye başladım. Ertesi gün duyduk ki Erzincan batmış".

İstismarcı İnsanları ve müritlerini maddi ve manevi olarak sömürür: "Şeyh Süleyman efendinin ortalama bir hesapla on bin müridi olduğu söyleniyordu ve münafıklar ve garazkarlar tarafından şöyle hasis bir hesap çıkarılıyordu: "Beher müritten senede birer lira gelse on bin lira... ikişer lira gelse yirmi bin lira, üçer lira gelse, otuz bin. Tabii üst üste beşer lira gelir, senede elli bin lira... imalathanenin kan, bahçelerden, tarlalardan, çayirlardan aldığı da caba... Hak bereket versin... Şeyh efendinin dünyalığı da ahretliği kadar sağlam...".

Dolandırıcı Emniyet güçleri tarafından yakalanmamak için yapacağı yasadışı işleri yeniden gözden geçirir ve onları düzenler: "Eskiden muska da yazarmış. Lakin mahkemeye el yazısı delil oluyor diyerek kaç zamandır bu adeti terk etmiş. Artık şeker okuyuveriyor. Bildiğimiz çay şekerine... Bir tek çay şekerine nail olup bunca yıllık cin tutmalarına, göğüs darlıklarına, kısırlıklara çare bulmak için Ankara'dan, İstanbul'dan nice nice beylerin ya bizzat geldikleri, yahut mutemet bir adamlarını saldıkları malumdu. Hatta bir keresinde Elaziz Paşasının karısı mı, baldızı mı bir bayan derde uğramış. Şeyhi götürmekten başka çare bulunamamıştı. İşte o sebepten son yedi senedir Şeyh hazretlerini Hükümet rahat bırakıyordu".

Cömert Murat'a ufak tefek hediyeler gönderir: "Şeyh Süleyman efendi artık her gün Murat'ı ya bir tek armut, yahut üç tane ceviz, yahut da iki tane gülle ziyarete geliyor, kendisi gelmezse bu küçük hediyeleri Silo ağa ile yolluyordu".

Zeki "Herkesin Allahı kendisine göredir, gibi bir söz. Herkesin şeyhi de kendisine göre oluyor. Siz beni başka türlü methedersiniz, Silo başka türlü metheder. Mesela... - Gülümseyerek gözlerini kaçırdı:- Sizin nazarınızda benim kıymetim, kibar bir adam oluşumdan ve şiirden biraz anlayışımдан ibarettir".